

ступеня. канд. біол. наук: спец. 03.00.10 «Іхтіологія» / В.О. Демченко. – Київ, 2004. – 20 с.

9. Никольский Г.В. Экология рыб / Г.В. Никольский. – М.: Изд-во «Советская наука», 1961. – 335 с.

УДК 598.243.1:574.3(477.7)

СЕЗОННІ АСПЕКТИ ДИНАМІКИ ЧИСЕЛЬНОСТІ ЖОВТОНОГОГО МАРТИНА (LARUS CACHINNUS PALLAS, 1811) НА КЛЮЧОВИХ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДДЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Дубінінна-Пахуща Ю.Ю., магістр, аспірант

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

Проведений аналіз впливу погодних умов на чисельність та характер розподілення жовтоногого мартина по території Азово-Чорноморського узбережжя України в різні сезони, встановлено гніздову та післягніздову чисельність виду.

Ключові слова: жовтоногий мартин, чисельність, особина, скупчення, водно-болотні угіддя, погодні умови.

Дубинина-Пахущая Ю.Ю. СЕЗОННЫЕ АСПЕКТЫ ДИНАМИКИ ЧИСЛЕННОСТИ ЧАЙКИ-ХОХОТУНЬИ (LARUS CACHINNUS PALLAS, 1811) НА КЛЮЧЕВЫХ ВОДНО-БОЛОТНЫХ УГОДЬЯХ ЮГА УКРАИНЫ / Мелитопольский государственный педагогический университет им. Б. Хмельницкого, Украина

Проведён анализ влияния погодных условий на численность и характер распределения чайки-хохотуньи по территории Азово-Черноморского побережья Украины в разные сезоны, установлена гнездовая и послегнездовая численность вида.

Ключевые слова: чайка-хохотунья, численность, особь, скопление, водно-болотные угодья, погодные условия

Dubinina-Pahuchaya Y.Y. SEASONAL ASPECTS OF DYNAMICS OF QUANTITY OF YELLOW-LEGGED GULLS (LARUS CACHINNUS PALLAS, 1811) ON KEY WETLANDS IN THE SOUTH OF UKRAINE / Melitopol state pedagogical university of the name B. Chmelnytsky, Ukraine

Conducted analysis of influencing of weather terms on a quantity and character of distributing of Yellow-Legged Gulls on territory of the coast of Azov and Black sea of Ukraine in different seasons, it was found nest and after nest quantity of species.

Keywords: Yellow-Legged Gulls, quantity, individual, accumulation, wetlands, weather terms

ВСТУП

Мартинових птахів (Підряд Larі) відносять до найбільш різноманітних та чисельних груп гідрофільних птахів на більшості водно-болотних угідь України. На півдні регіону вони займають важливе місце в складі гідрофільних та прибережно-морських орнітокомплексів у різні сезони року та впливають на видовий склад і структуру гніздових біотопів. Дослідженням чисельності мартинів на різних водоймах країни серед орнітологів приділено достатньо уваги [1,2,3,4,5,6], але внаслідок дії природних та антропогенних чинників чисельність птахів варіює, відбуваються значні переміщення птахів як у межах одного біотопу, так і в межах обміну між сусідніми, іде перерозподіл особин у різні сезони року. Питання моніторингу чисельності мартинів та контроль за її динамікою потребують постійної уваги дослідників.

Мета дослідження - на основі даних зимових обліків птахів та підсумків регіонального моніторингу птахів Азово-Чорноморського узбережжя розглянути чисельність жовтоногого мартина *Larus cachinnans* Pallas, 1811 на різних водно-болотних угіддях України.

Завдання дослідження – дослідити гніздову, післягніздову та зимову чисельність жовтоногого мартина в Азово-Чорноморському регіоні України, встановити долю північно-азовських мартинів від загальної чисельності виду в регіоні, розглянути зв'язок чисельності мартинів між типами водойм і погодними умовами.

МАТЕРІАЛ ТА МЕТОДИ

Матеріалом цього повідомлення слугували дані масштабних обліків птахів та підсумків регіонального моніторингу Азово-Чорноморського узбережжя України [6,7,8,9,10,11,12,13,14,15], що надає основу порівняльному аналізу чисельності та характеру розповсюдження окремих видів, можливість визначити найбільш важливі території регіону для формування після гніздових скупчень птахів та характер розташування дальніх мігрантів [11]. Щорічно проводилися зимові обліки (січень) та літні (серпень) на ключових водно-болотних угіддях: Придунав'я, Дунайські ВБУ, Тузловські ВБУ, Дністровські ВБУ, Одеські лимани, Тілігульський лиман, Дніпро-Бугський лиман, Тендрівсько-Ягорлицькі ВБУ, Південь Крима, Чорноморський біосферний заповідник (ЧБЗ), Джарилгачська затока, Сиваш, Утлюкські ВБУ, Молочанські ВБУ, Північне Приазов'я. Нами з 2004 по 2010 рр. щорічно проводилися зимові обліки мартинів на звалищі м. Мелітополя, та в травні на контрольній колонії мартинів коси Обіточної Азовського моря.

Сучасна система моніторингу є довготривалою програмою слідкування за закономірностями зимуючих орнітокомплексів. У ході моніторингу встановлюється вплив погодних умов на процеси формування зимуючих угруповань і процесу зимівлі, а саме стан льодового покриву на водоймах та його вплив на розподілення та перерозподілення зимуючих птахів. Детальніший огляд погодних умов наведено в літературі [7,8,9,10,11,12,13,14,15].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Найважливішими чинниками, що мають значення для птахів у зимовий період, є температура повітря, розподілення льодового поля та наявність снігового покриву. Льодовий покрив на водоймах сприяє та прискорює процеси формування зимівельних скупчень птахів, визначає регіональні та місцеві кочівлі та доступність кормів.

Зимовий сезон 1997-1998 рр. Початок зимового сезону видався теплим на всьому Азово-Чорноморському узбережжі України, але після значного зниження температури повітря були вкриті льодом основні Чорноморські та Азовські лимани, Сиваш, лише гирло Дунаю було вільне. Внаслідок промерзання ополонки значна частина водоплаваючих птахів, у тому числі і мартинів, мігрувала в райони з більш м'яким температурним режимом. Особливого значення у цей період набувають звалища та сільськогосподарські угіддя із ряснотою кормів, як досяжний харчовий ресурс. Особливістю зимового сезону 1998-1999 рр. стала тепла осінь, зі значним похолоданням наприкінці листопада, з двома короткочасними періодами потепління до середини грудня. Падіння температури до -18°C викликало утворення стійкого льодоставу майже на всіх лиманах, окрім Будакського, Сухого та Григор'євського, де зберігались невеликі ополонки. Відмічено сніговий покрив, місцями до 30 см глибиною. У цілому зимовий сезон 1998-1999 рр. відрізнявся раннім похолоданням та нестійкістю температурного режиму. **Зимовий сезон 1999-2000 рр.** характеризувався похолоданнями наприкінці листопада, у грудні та січні. Різке похолодання листопада до -10°C ... -12°C призвело до промерзання усіх лиманів, окрім Куяльника, Григор'євського та Сухого, що лімітувало перебування водних та навколо водних птахів у даних угіддях. Відмічено сніговий покрив місцями глибиною до 40 см. Цінність для птахів представляли ополонки на Сиваші, які досягали розмірів 1-2 % від площі водойми. **Зимовий сезон 2000-2001 рр.** характеризувався періодичними короткочасними пониженнями температури, сніговий покрив відсутній. Короткочасні

похолодання наприкінці до $-5^{\circ}\dots-12^{\circ}\text{C}$ змінювались відлигами до $+5^{\circ}\dots+12^{\circ}\text{C}$. Стоячі водойми періодично вкривались льодом. У цей час північніше та східніше Приазов'я погодні умови характеризувались низькими температурами та суцільним сніговим покривом, що могло сприяти витискуванню птахів із зазначених ділянок у межі Приазов'я. **Зимовий сезон 2002-2003 рр.** був надзвичайно холодним. У грудні різко похолодало до -20°C , сніговий покрив не утворився. Січневі показники температур були вище багаторічних показників. Усі лимани були скуті льодом. Замерзла і значна частина прибережної акваторії Азовського моря. **Зимовий сезон 2005-2006 рр.** характеризувався доволі стабільним температурним режимом. На водоймах Північного Приазов'я частковий льодовий покрив. Температура повітря трималась в межах від -5°C до $+11^{\circ}\text{C}$. У середині січня 2006 р. відбулося істотне зниження температури повітря до -15°C по Криму (р-н м. Феодосія) та до -23°C по Північно-Східному Приазов'ю. Січень 2006 р. по всьому Азово-Чорноморському регіону був вологим і майже всюди був присутній сніговий покрив.

Серпень 2004 р. Зливові опади наприкінці липня-початку серпня сприяли наповненню більшості мілких та середніх ставків по степових балках, утворенню великих за площею, залитих ділянок пасовищ та луків. Завдяки цьому водно-болотні птахи отримали можливість розповсюджуватися по тимчасових обводнених територіях і не концентруватися на крупних водоймах у серпні. **Серпень 2006 р.** характеризувався підвищеною кількістю опадів по всій території Європи. Зони рясних опадів у серпні характерні для північного Поволжя, Чорноморського узбережжя Кавказу та центральних областей України. Однак помітно посушливий літній сезон був на території північно-східної України, північно-західного Причорномор'я, південній Білорусі, північному Кавказі, більшості областей Балканського півострова та на заході від Апеннінського півострова. **Серпень 2009 р.** видався дуже посушливим, особливо у південних областях України. Посушливість клімату у серпні в межах більшості облікових територій сприяла концентрації водно-болотних птахів на найбільш крупних водоймах. Можливо, що деякі види птахів могли затриматись у регіонах, де умови існування для водолюбного орнітокомплексу були на початку серпня кращими. Більш детальна характеристика погодних умов наведена в літературі [7-15].

Чисельність жовтоногого мартина на всьому Азово-Чорноморському регіоні оцінюється у 56-90 тис. гніздових пар [3], але основні гніздові скупчення цих птахів розташовуються в угіддях Азово-Чорноморського узбережжя України та Росії [4,5]. На території України в Азово-Чорноморському басейні в 1998 р. гніздова чисельність становила – 28226 пар, з них у Північно-Західному Приазов'ї – 8607 пар, на Сиваші – 4627 пар, по затоках півдня Криму – 13582 пар, на Тузовських ВБУ – 1060 пар та в дельті Дунаю – 350 пар [6]. Відсоткове співвідношення чисельності *L. cachinnans* наведено на рис 1.

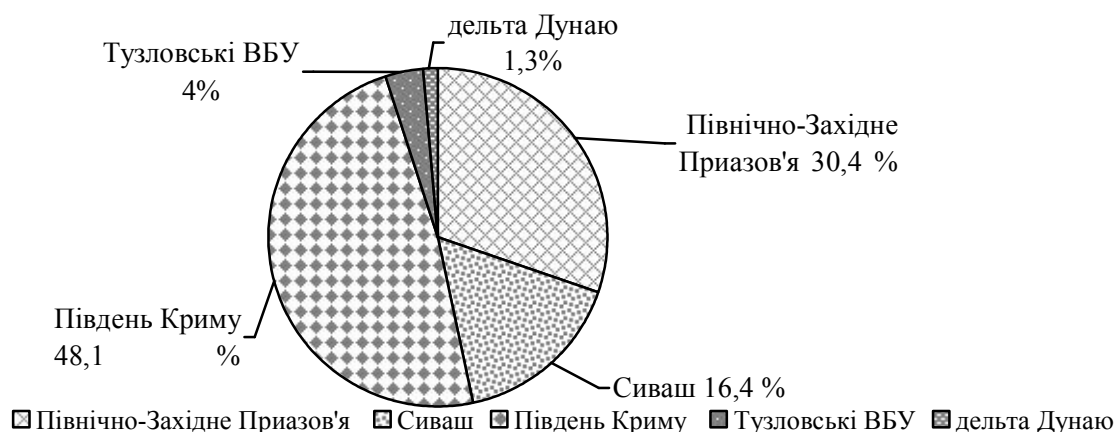

Рис. 1. Розподіл *L. cachinnans* на різних водоймах регіону в гніздовий сезон

Жовтоногий мартин є рідким на гніздуванні в дельті Дністра, а на Тілігульському та Куяльницькому лиманах з початку 90-х рр. вид перестав гніздватися. Підйом пташенят на крило в основній масі жовтоногих мартинів припадає на кінець травня-початок червня. У кладці жовтоногого мартина від 1 до 5-ти яєць, у середньому 3. Середній коефіцієнт виводковості пташенят – 1,8 - 2 на одну батьківську пару. Таким чином, чисельність виду в Азово-Чорноморському регіоні України після вилуплення пташенят складає 112904 особин, з них Північно-Західному Приазов'ї – 34428 особин, на Сиваші – 18508 ос., по затоках півдня Криму – 54328 ос, на Тузовських ВБУ – 42340 ос., у дельті Дунаю – 1400 ос. Літні обліки птахів враховували після гніздову чисельність жовтоногого мартина в серпні 2004, 2006, 2009 рр. [6]. Влітку відбувається зростання видової різноманітності мартинових птахів за рахунок прилітних видів мартинів роду *Larus* та кричків родів *Chlidonias* та *Sterna*, які не зимують на території України.

Серпень 2004 р. був надзвичайно вологим. У цього року зареєстровано 15 видів мартинових птахів загальною чисельністю – 363948 ос. Найбільшу чисельність відмічено у таких видів: *L. cachinnans* – 35212 ос., *L. ridibundus* – 131577 та *Sterna hirundo* – 10586 ос. Встановлено, що після закінчення гніздового сезону молоді та дорослі мартини Північно-Західного Приазов'я починають міграцію в південно-західному та південно-східному напрямку. Так, чисельність виду в межах Північно-Західного Приазов'я становить 5580 ос.; з них на Молочанських – 1022 ос., Утлюкських – 829 ос., Північно азовських ВБУ – 3270 ос. Північне Приазов'я є шляхом міграції азовських мартинів до узбережжя Росії [3,4]. Відмічено зростання чисельності на Сиваші: Західний – 441 ос., Центральний – 1056 ос., Східний – 10123 ос. Інші водойми цього сезону для жовтоногого мартина були рівнозначні, його чисельність, на кожній з них підтримувалась у межах 4100 – 4550 ос. Лише на Дністровських ВБУ його чисельність була невеликою – 567 ос. (рис. 2.).

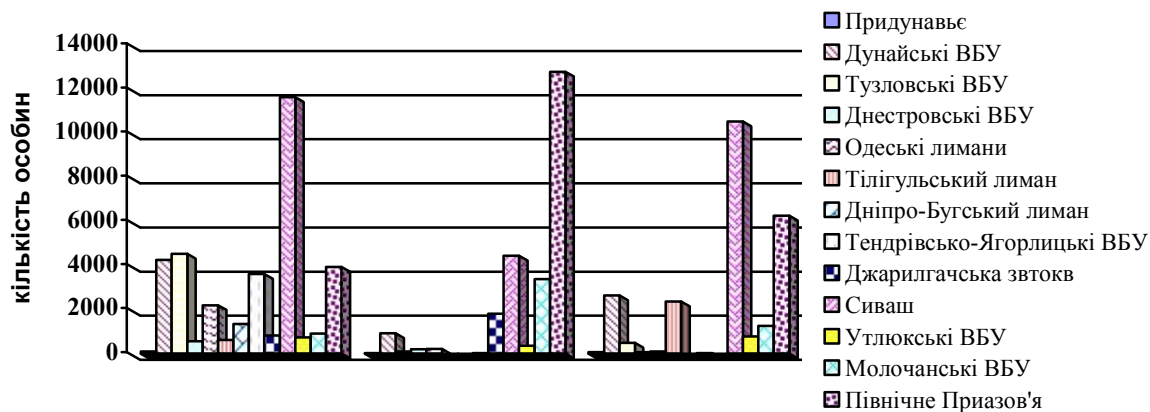

Рис. 2. Чисельність жовтоногого мартина на ключових водно-болотних угіддях України в серпні у мпіслягніздовий період

Літній сезон 2006 р. на території південної частини території України був доволі посушливим. У серпні 2006 р. зареєстровано 14 видів мартинових птахів загальною чисельністю – 238107 ос. Найбільшу чисельність відмічено в: *L. cachinnans* – 25180 ос., *L. ridibundus* – 45051 ос., *Sterna hirundo* – 17149 ос. та *Chlidonias leucopterus* – 31891 ос. Однак, цього року, у порівнянні із попередніми, більша частина *L. cachinnans* - 16517 ос. затримується в межах Північно-Західного Приазов'я; з них на Молочанських – 3259 ос., Утлюкських – 479 ос., Північно-азовських ВБУ – 12779 ос. та зберігається схильність до міграції у південно-західному та південно-східному напрямках. Загальна чисельність виду на Сиваші цього року склала 5441 ос: з них на Західному Сиваші – 887 ос., Центальному – 1588 ос., Східному – 2966 ос. У межах ЧБЗ чисельність жовтоногого мартина становила – 1828 ос., на Дунайських ВБУ - 940 ос. На решті водоймищ цього сезону, на наш погляд, були менш сприятливі умови для даного виду і

його чисельність, на кожній з них підтримувалась у межах від 7 до 200 ос. - Тузовські, Дністровські та Одеські ВБУ (рис. 2.).

Улітку 2009 р. зареєстровано 16 видів мартинів загальною кількістю 133341 ос., серед них найчисельнішими є також: *L. cachinnans* – 25320 ос., *L. ridibundus* – 56563 ос., *Chlidonias leucopterus* – 8479 ос., *Sterna hirundo* – 14452 ос. На Дунайських ВБУ відмічено 2706 ос. жовтоногого мартина, Тузовських ВБУ – 490 ос., Дністровських ВБУ – 379 ос., Одеських ВБУ – 2456 ос. ЧБЗ – 487 ос. В межах Північно-Західного Приазов'я відмічено 8281 ос. жовтоногого мартина з них на Утлюкських ВБУ – 779 ос., Молочанських ВБУ – 1251 ос., Північно-азовських ВБУ – 6251 ос. На Сиваші відмічено 10521 ос., з них на Західному – 175 ос., Центральному – 6520 ос., Східному – 3826 ос. Молоді і дорослі мартини певний час тримаються в межах гніздових колоній, а потім здійснюють переміщення. Мартини покидають місця гніздування та починають кочувати наприкінці червня - початку серпня, внаслідок чого, чисельність виду в регіоні починає скорочуватись. Кочуючи птахи реєструються наприкінці літнього періоду по всьому Чорноморському узбережжю, від Керченської протоки до м. Сочі і далі, на південний захід до дельти Дунаю. Наприкінці липня жовтоногий мартин з'являється у центральній частині Краснодарського краю. В акваторії Чорноморських лиманів у цей період концентрується від 5500 до 8000 особин [4].

Результати зимових обліків птахів вказують на ще більше скорочення чисельності жовтоногого мартина на водоймах. Це пояснюється погодними умовами, які спричиняють промерзання водойм. Унаслідок дії екстремальних чинників, більш-менш рівномірне розподілення чисельності жовтоногого мартина на водоймах змінюється на концентрацію птахів по звалищах побутових відходів, полях та тваринницьких фермах, оскільки в цих місцях легше здобути корм. За результатами щорічних Різдвяних обліків птахів, протягом **зимового сезону 1997-1998 рр.** в Азово-Чорноморському регіоні України зареєстровано 4 види птахів родини Мартинових (*Laridae*) загальною чисельністю 27708 ос.; всі зареєстровані види є чисельними: *L. cachinnans* – 8311 ос., *L. canus* – 13702 ос., *L. ridibundus* – 2096 ос. (загальною чисельністю (рис. 3.). Погодні умови сприяли концентрації жовтоногого мартина на Сиваші – 2286 ос., Північно-Західному Приазов'ї – 1607 ос., Дунайських ВБУ – 1348 ос., на території Чорноморського біосферного заповідника (ЧБЗ) – 1441 ос. (рис. 3.).

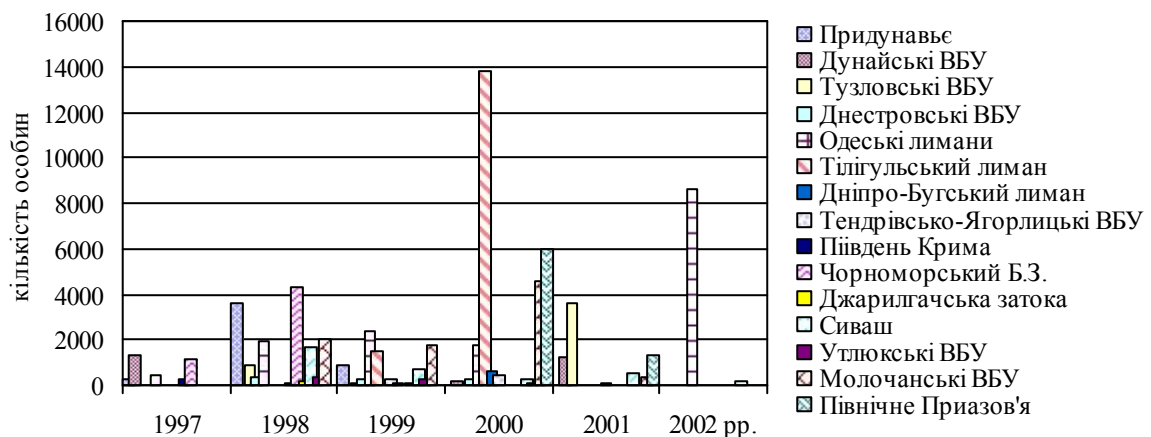

Рис. 3. Чисельність жовтоногого мартина на ключових водно-болотних угіддях України у січні

За результатами обліків птахів **зимового сезону 1998-1999 рр.** на півдні України ми маємо дещо обмежені данні. Зареєстровано 8 видів птахів родини *Laridae* загальною чисельністю 21162 ос., з них лише 3 види є масовими. *L. cachinnans* – 11655 ос., *L. canus* – 2306 ос., *L. ridibundus* – 7177 ос. Найчисельнішим видом є жовтоногий мартин, великі скупчення відмічено в дельті Дунаю – 3297 ос. та на території ЧБЗ – 4327 ос. На

лиманах Північно-Західного Причорномор'я *L. cachinnans* тримався групами по 100-700 ос. Це пояснюється промерзанням більшості водойм та рясним сніговим покривом. За наявності льодового покриву на водоймах птахи збираються поблизу ополонки.

За результатами обліків птахів протягом **зимового сезону 1999-2000 рр.** на ключових ВБУ південної частини території України зареєстровано 7 видів птахів родини Мартинових (*Laridae*) загальною чисельністю 22332 ос.; з них лише 3 види є чисельними: *L. cachinnans* – 9987 ос., *L. canus* – 6304 ос., *L. ridibundus* – 5535 ос. Найбільшу чисельність жовтоногого мартина відмічено на Одеських ВБУ (Хаджибейський – 1800 ос. та Тілігульському лимані – 1525 ос., на Молочному лимані – 1733 ос., та в районі ЧБЗ – 1660 ос., у дельті Дунаю – 894 ос. На решті водойм даний вид тримається групами по 5-220 особин. Зимового сезону 1999-2000 рр. на звалищах поблизу Кучурганського лиману відмічено 27 ос. жовтоногого мартина.

За результатами обліків птахів **зимового сезону 2000-2001 рр.** зареєстровано 8 видів птахів родини Мартинових (*Laridae*) загальною чисельністю 52870 ос.; з них 3 види є чисельними: *L. cachinnans* – 34855 ос., *L. canus* – 11538 ос., *L. ridibundus* – 5963 ос. Висока чисельність мартинів пояснюється періодичністю змін відлиги та морозів і обширністю території обліків. Найбільшу чисельність жовтоногого мартина відмічено на: Одеських ВБУ – 17122 ос., з них на лимані Тілігульському – 13805 ос. Сухому – 1000 ос., Молочанських ВБУ – 4656 ос. та прилеглих до них урбо- та агро ландшафтів, звалищах та приморських косах – 4750 ос. На Присивашші в даний період зареєстровано 5946 ос., у північній частині Сиваша та передгір'ях Криму – 1680 ос. даного виду. На інших водоймах цієї зими мартини тримаються купками від 5 до 500 особин. Зимового сезону 2000-2001 рр. у м. Мелітополь відмічено 80 ос., звалищі м. Мелітополя – 500 ос., селищних звалищах – 180 ос., тваринницьких фермах – 46 ос. [14,15]. Звалища стали основним місцем харчування жовтоногих та сизих мартинів, чисельність яких тримається в останні роки на стабільному рівні. Обліки показали, що на берегах Молочного лиману та Азовського моря харчуються одиночні мартини, а скупченнями – на звалищах та неприбраних полях соняшника [16].

За результатами обліків птахів **зимового сезону 2002-2003 рр.** зареєстровано 8 видів птахів родини Мартинових (*Laridae*) загальною чисельністю 44812 ос.; з них чисельними є: *L. cachinnans* – 18022 ос., *L. canus* – 21436 ос., *L. ridibundus* – 5349 ос. Основну кількість мартинів зареєстровано на Одеських лиманах – 8652 ос., та в південно-західній частині Криму – 9002 ос. На решті ВБУ жовтоногий мартин тримається купками по 1-200 особин. У Приазов'ї цього сезону внаслідок суворих погодних умов відмічено лише 1 вид мартинів *L. canus* – 3004 особин. Значна частина мартинів через морозну погоду та майже повсюдний сніговий та льодовий покрив відпочувала до більш сприятливих за умовами ділянок. У пошуках місць із ряснотою харчів мартини залітають до міських звалищ м.Бердянська, м.Мелітополя, м.Одеси. При відсутності снігового покриву, шукають їжу на неприбраних сільськогосподарських полях, де жовтоногий мартин виступає як збирач, з одного боку, та як мисливець – з іншого, оскільки полює на мишовидних гризунів.

За результатами обліків птахів **зимового сезону 2005-2006 рр.** зареєстровано 4 види птахів родини Мартинових (*Laridae*) загальною чисельністю 22079 ос.; з них чисельними є: *L. cachinnans* – 3584 ос., *L. canus* – 8207 ос., *L. ridibundus* – 5349 ос. Найбільшу чисельність жовтоногого мартина зареєстровано на Дунайських ВБУ – 1218 ос. та в Північному Приазов'ї – 1315 ос. На решті ВБУ цього зимового сезону жовтоногий мартин тримається купками по 14-330 особин. З огляду на відносно невелику кількість мартинів на водоймах, можна зробити припущення, що значна їхня частина в період різкого похолодання, коли на водоймах мало або зовсім відсутні ополонки, а поля вкриті снігом, відлітають до звалищ та тваринницьких ферм; а при відсутності снігу – до урбо- та агроландшафтів.

ВИСНОВКИ

1. Виявлено, що на фоні загального росту чисельності та її високого рівня в останні два десятиріччя, внаслідок дії природних та антропогенних чинників, чисельність птахів варіює, відбуваються значні переміщення жовтоногого мартина як у межах Північно - Західного Приазов'я, так і в межах обміну між Приазов'ям та Північно-Західним і Південно-Східним Причорномор'ям, іде перерозподіл особин у різні сезони року.
2. Встановлено гніздову чисельність жовтоногого мартина в Азово-Чорноморському регіоні України котра склала – 28226 пар, з них у Північно-Західному Приазов'ї – 8607 пар (30,4 %), на Сиваші – 4627 пар (16,4 %), по затоках півдня Криму – 13582 пар (48,1 %), на Тузловських ВБУ – 1060 пар (4 %) та в дельті Дунаю – 350 пар (1,3 %). Вклад північно-азовських мартинів досить великий, особливо в гніздовий період.
3. Визначено чисельність жовтоногого мартина в Азово-Чорноморському регіоні України після вилуплення пташенят складає 112904 особини, з них Північно-Західному Приазов'ї – 34428 ос., на Сиваші – 18508 ос., по затоках півдня Криму – 54328 ос, на Тузловських ВБУ – 42340 ос., у дельті Дунаю – 1400 ос.
4. Зареєстровано, що в зимовий період спостерігається скорочення чисельності жовтоногого мартина на різних водно-болотних угіддях України, чисельність виду взимку становила 1997-1998 рр. – 8311 ос., 1998 -1999 рр. – 11655 ос.. 1999-2000 рр. – 9987 ос., 2000-2001 рр. – 34855 ос., 2002-2003 – 18022 ос.
5. Встановлено, що найважливішими для птахів в зимовий період є погодні чинники: температура повітря, розподілення льодового поля та наявність снігового покриву, що впливають на характер добування, кількість і досяжність кормів. Узимку найбільшу цінність для жовтоногого мартинів представляють солоні водойми Сиваш, Одеські лимани та серед прісноводних - гирла Дунаю і Дністра, де навіть при значних морозах зберігаються ополонки, і мартини концентруються поблизу цих ділянок. Улітку визначними для мартинів є гідрологічний режим водойми та кількість опадів, що визначають успішність гніздування виду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ардамацкая Т.Б. Современное состояние островов Джагарлыцкого залива Черного моря // Актуальные проблемы изучения и охраны птиц Восточной Европы и Северной Азии.- Казань: Изд-во «Матбугат-йорты».- 2001.- С. 45-47.
2. Колониальные и гидрофильные птицы юга Украины: Ржанкообразные / Под ред. Н.А.Воиственского. - Киев: Наук. думка, 1988.-176 с.
3. Лохман Ю.В. Экология хохотуньи (*Larus cachinnans* Pallas, 1811) на Таманском полуострове // Экологические проблемы Таманского полуострова. /Отв. ред. Лохман Ю.В. – г Краснодар.- 2004 .- С.105-114.
4. Лохман Ю.В. Численность и распределение чайковых (*Lari*) Таманского полуострова // Экологические проблемы Таманского полуострова. /Отв. ред. Лохман Ю.В. – г.Краснодар.- 2004 .- С.115-121.
5. Юдин К.А. Фауна России и сопредельных стран / Ржанкообразные Charadriiformes, Поморники семейства Stercoralidae и Чайки подсемейства Larinae / Юдин К.А., Фирсова Л.В. - СПб.: Наука.- 2002. – 667 с.
6. Численность и размещение гнездящихся околоводных птиц в водно-болотных угодьях Азово-Черноморского региона Украины / [Сиюхин В.Д, Черничко И.И.,

- Андрющенко Ю.А. и др] ; Под общей ред. Сиохина В.Д.- Бранта: Мелитополь-Киев.- 2000.- 476 с.
7. Бюллетень РОМ: Итоги регионального орнитологического мониторинга (юг Украины и Восточное Приазовье). Зима 2002/2003 гг.- 2004.- Вып. 1.- 21 с.
 8. Бюллетень РОМ: Итоги регионального орнитологического мониторинга. Август 2004 г. Азово-Черноморское побережье Украины / под ред. И.И. Черничко.- 2005.- Вып. 2. – 28 с.
 9. Бюллетень РОМ: Итоги регионального орнитологического мониторинга. Август 2006 г. Восточная Европа / Под ред. И.И.Черничко.- 2008.- Вып. 3.- 64 с.
 10. Бюллетень РОМ: Итоги среднезимнего учета водно-болотных птиц 2006 года в Азово-Черноморском регионе Украины: адаптация методик IWC и их апробация / под ред. Г.В.Фесенко.- 2009.- Вып. 4.- 24 с.
 11. Бюллетень РОМ: Итоги регионального орнитологического мониторинга (юг Восточной Европы). Август 2009 / под ред. И.И. Черничко.- 2010.-Вып. 5. - 56 с.
 12. Зимние учеты птиц на Азово-Черноморском побережье Украины. Сборник научных работ.- Киев: Wetlands International.- 1998.- 48 с.
 13. Зимние учеты птиц на Азово-Черноморском побережье Украины. Сборник научных работ. Вып.2.- Мелитополь-Одесса-Киев: Wetlands International.- 1999.- 72 с.
 14. Зимние учеты птиц на Азово-Черноморском побережье Украины. Сборник научных работ. Вып. 3.- Одесса-Киев: Wetlands International.- 2001.- 67 с.
 15. Зимние учеты птиц на Азово-Черноморском регионе Украины. Сборник научных работ.- Одесса: «Природное наследие» - фонд им. проф. И.И. Пузанова. - 2001.- 76 с.
 16. Кошелев А.И. Значение городской свалки г.Мелитополя для зимовки врановых чайковых птиц / Кошелев А.И., Копылова Т.В., Дубинина Ю.Ю. Матеріали міжнародної конференції [“Біологія ХХІ століття: теорія, практика, викладання”], (1-4 квітня 2007 р., м.Черкаси - м.Канів).- Київ: Фітосоціоцентр.- 2007.- С. 217-218.

УДК [596.617.2:639.123] : 591.5 (477).

ЗООКУЛЬТУРА МИСЛИВСЬКОГО ФАЗАНА В УКРАЇНІ

Корж О.П., к.б.н., доцент, Фролов Д.О., аспірант

Запорізький національний університет

Серед найважливіших проблем зоокультури мисливського фазана слід відзначити недотримання технології вирощування в умовах дичеферми, відсутність селекційної роботи, випуск без попередньої перетримки та планування раціонального використання інтродуцентів. Виникає необхідність оптимізації функціонування мережі існуючих фазанаріїв шляхом їх інтеграції та обміну досвідом, чому сприяло б прийняття загальнодержавної програми розвитку фазанівництва та зоокультури в цілому.

Ключові слова: зоокультура, мисливський фазан, технологія вирощування, інтродукція, штучне розведення дичини.